

JANKOVICS JÓZSEF – SZÖRÉNYI LÁSZLÓ

Küldöttem kegyelmednek egy epithalamiumot és egy genethliacumot

Költészeti és életrajzi adalékok a neolatin poéta, Székelyhidi Nethlebius/Nethlébius Mihály működéséhez

Czegle Imrének a Brémában tanult magyarországi és erdélyi diákok névsorát közlő tanulmányából szerezhettünk először tudomást Székelyhidi Nethlebius Mihály költői produkciójáról: utrechti tartózkodása során, 1740-ben két üdvözlőverset is szerzett.¹ 23 soros latin poémával üdvözölte Czeglédi Péter tanulótársa disszertációját (*Dissertatio Theologica II. ad Joh. IV: 24. De Spirituali cultu ... Dei... Trajecti ad Rhenum 1740*), illetve 19 sornyit írt Jenei Péter (*Disputatio theologica De vasculo manne ejusque Mysterio... Trajecti ad Rhenum 1740*) dolgozata elé, mindkettőt Mich[ael] Nethlebius Székelyhidi. Transylv[ano] Hung[arus] névalírással. Nevét azonban Nethlébiusként ejthette, és csak az utrechti és külföldi más nyomdák betűkészletének hiánya őrizhette meg az eddig ismert alakban: az alább tárgyalandó nyomtatvány címlapját ugyanis valószínűleg saját kezével NETHLÉBIUS-ra javította, piros tintával rakta fel az ékezetet az É-re. A másikon pedig a SZÉKELYHIDI ékezetét írta be pirossal. Hat ismert autográf levelében nevezte magát Székelyhidi Mihályként (még Szebenből írván Teleki Sándornak),² másik négyben Székelyhidi N. Mihályként, és egyszer írta alá Székelyhidi Nethlebius Mihályként.³ A saját önálló kiadványaiban mindig a teljes névalakkal szerepel.

Az állítólag 1706-ban született Székelyhidi Nethlebius/Nethlébius, aki 1750-es londoni elbeszélése szerint nevelő volt Teleki Sándor udvarában (valószínűleg Teleki László⁴ praeceptora lehetett). 1729. augusztus 3-án vagy az azt követő napokban indul ki – saját

¹ CZEGLE Imre, *A brémai főiskola magyar diákjai*, ItK, 1974, 102. Az RMK III/XVIII. sz. 1. kötete nem ismeri őket.

² Teleki Sándor (1679–1760), gróf, id., Teleki Mihály és Vér Judit fia, Bethlen Miklós veje. A nagyenyedi kollégium főgondnoka, tordai főispán, guberniumi tanácsos. 1734 és 1754 között a marosvásárhelyi református kollégium főgondnoka. Az enyedi kollégium újjáépítése számára gyűjtött „angliai pénz”-segély szervezője, számos peregrinus támogatója, ügyeinek hazai képviselője.

³ *Peregrinuslevelek, 1711–1750*. Külföldön tanuló diákok levelei Teleki Sándornak, szerkesztette HOFFMANN Gizella, kiadja a József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara, Szeged, 1980. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 6. Szerkeszti KESERŰ Bálint.)

⁴ Teleki László (1710–1778) gróf, Teleki Sándor és Bethlen Júlia fia, 1748-tól a marosvásárhelyi református kollégium főgondnoka, majd guberniumi tanácsos, református vezető személyiség.

véleménye szerint pénzhiány miatt „nehezen és későn” – az akadémiákra Szebenből, s éppen rossz hangulatban, mert akaratlanul is megsértette Teleki grófort, akinek ügyeit figyelmetlenül intézte, s ezért mentegetőzik.⁵ Olyannyira tart urától, hogy még két év múlva, 1731. október 5-én is azzal mentegeti magát Halléből nagy jó uránál, fautoránál és patrónusánál, hogy azért nem jelentkezett eddig, mert bizonytalan volt levele fogadtatása felől, a méltóságos úr „...utolsó el-jövetelem előtt éjg némű-némű idők alatt hozzám subsentiált – mutatott – kedvetlenségiből”.⁶ Holott, bár nincsen hiba nélkül való ember, de ő soha se hűtlen, se háláadatlan, sem pedig rosszindulatú nem volt a családhoz, csupán rosszakarói költötték ennek hírét. Ugyanakkor, talán az utazása előtt vagy annak kezdetén elkövethetett valami, közelebbről a levelében meg nem nevezett dolgot, amely súlyos bonyodalmakba keverte őt, aminek „savanyú íze még ma is számban vagjon, ’s talám holtig ki sem pökhetem; ha tsak lakásomat idegen Orszagban nem helyheztetem...”, vagyis, nehéz lesz számára a hazatérés, aminek ódiúmatól éppen Teleki közbenjárása révén menekült meg. Bár ő maga méltatlannak ítéli vádoltatásait.

Nem tagadja, hogy bizonyos jellemhibája van, de azt inkább betegségének tulajdonítja. Még önéletírásainkban is ritka az az önkép, illetve kórkép, amelyet önmagáról fest, bevallottan mentegetőzészül:

Mind in genere [általánosságban] az en mások felett valo természeti gjarlóságom’ erőtelenségeivel; mellyek miatt gjakran azt tselekeszem, akaratom ellenis, a’ mi magamnak sem tettzik. – Mind in specie [különösen] az en komor kedvetlenségemmel, ’s busongó indúlatoskodásimmal; mert ez az én természeti fogjatkozásomnak rossz tulajdonsága (hogj ha nem írnam-is, jobban tudja a’ Méltóságos Vr nállomnál ezeket ama rossz udvas fának, az hypochondriaca affectiónak [állandó betegség-képzetelemnek] éretlen ’s ízetlen gjümöltseinek lenni), hogj még midőn külső okom nintsenis réája, szomorkodjam, komorkodjam; mordálykodjam [haragoskodjam]; mennyivel inkább, midőn külső októl is fel-indíttatom, felettébb való pathemáknak [szenvedéseknek] alajok vettetem; kivált ha olly objectumtól – a’ mellytől szenvedni másnakis nehéz vólna – a’ meg háboríttatást vészem: és sokszor ha orvoslását tanálnámis meg háboríttatásomnak, nem keresem; hanem magamban fővek-epedek-mordálykodom és kedvetlenkedem (úgj hogj méltán bizony ingemiscalhatok [sóhajtozhatom] Szent Pállal: Oh! én szegeny nyavalyas ember, kitsoda szabadítt meg engem’ ettől?), mellyel másokban-is, még azokban-is, kik másként hozzám jó indúlattal volnának, hozzám való kedvetlenséget szerzek: illyen mind külső ok nélkül való, mind külső okból származó, még penig többire [többnyire] mindenkor az embereknek allyassítól okoztatott meg háborodásim gjakran voltanak a Méltóságos Urnál való múlatozásomnak [időtöltésemnek] ideje alattis, mellyeket ha a’ Méltóságos Urnak meg jelentettem vólna, magais a’ Méltóságos Vr bizony bóltsen meg-ítélte vólna, hogj volt méltó okom a’ kedvetlenkedésre, ’s annak orvoslását a’ Méltóságos Urnál felis tanáltam vólna; de en azt el múlattam [halasztgattam], kerülvén, hogj miattam a Méltóságos Úr meg ne háboríttassék,

⁵ *Peregrinuslevelek, i. m., 255–257.* (A továbbiakban: *Uo.*) A betűhív kiadású kötet bonyolult fogalmazású szöveghelyeinél a könnyebb értelmezés érdekében a szómagyarázatokat és a latin kifejezéseket a többféle jegyzetelés elkerülése okán szögletes zárójelk között közöljük. A hegyes zárójelk az adott szónak a kéziratban való törlésére utalnak.

⁶ *Uo.*

tsak magamban indignálódtam, magamat mortificáltam [halálra marcangoltam] 's kedvetlenkedtem; nem gondolván meg, hogy a' mint egj felől kerülöm a' Méltóságos Urnak miattam való meg-nem háboríttatását; úgj ellenben más felől mord kedvetlenségemmel kedvetlenséget szerezhetek a' Méltóságos Urnak: ez ilyen alkalmatosságokkal mondom, nem tagadom, hogj okozhattam a' Méltóságos Urban hozzám való kedvetlenséget 's nehézséget. – Mind pedig közelebb rendeletlen [később, nem illő] magam viselésimmal, mert az akkori egj néhány idők alatt való fatalis állapotom és némelly hozzám maleferiatus [rosszindulatú] emberekkel való tsudálatos connexióju [következményű] dólgaím arra birták gjarló természetemet, hogj némelly dólgokban kedvem 's akaratom kivüliš majd Mazarinice⁷ 's másoknak felöllem való bal ítéletre okot szolgálható módon magamat viselném; de azzalis nem azoknak, hanem magamnak ártottam: mindazonáltal mind azokbann is (az Isten tudja 's az én lelkem) a' Méltóságos Urhoz 's Méltóságos Uri Házához az en szívem mint állott légjen, mais mint állyon 's mind eljövetelemig, mind az után – az hol helye, ideje, módja vólt – ha meg nem szállaltam és minemü emlekezettel vóltam (a' mint bizonyoságot tehet rólla, akarki, a' ki igaz lélekkel erről hátam megé is akar szállani) a' Méltóságos Urról 's Groffi Méltóságos Uri Házáról; 's lészek, míg élek, akarki mit itéllyen felöllem, mert én tudom ebbeli szoros kötelességemet: melyre – a' többi szama nélkül valók között – elég okot ad nékem tsak az az egj is, ha meg gondolom, mit tselekedett velem (amaz én szomorú 's minden dolgaimat tövel-heggjel öszve forgató, zűrő, zavaró állapotomban, melynek savanyu íze még mais számban vagjon, 's talám hóltig ki sem pökhetem; ha tsak lakásomat idegen Országban nem helyeztetem) a' Méltóságos Urnak méltatlan vádoltatásim 's üldözöim ellen adott bölts tanáttsa – szabadulásomat munkálódó sok írása, munkája, fárattsága – mindenütt 's mindeneknél minden képpen jómra czélezott kegyes, Istenes, Ūri nagj és töllem soha eléggé meg nem szolgálható 's meg sem köszönhető Gratiájaja: Mellyhez való bizodalom bátorítt mostanis a Méltóságos Urnak ezen alaton és (mint Ovidius szóll: *Qualem decet Exulis esse*.)⁸ incultum Epistoliumommal [hevenyészett levelemmel] való údvarlására; fel tévén é kettőt: 1. Ha hibáztam is a' Méltóságos Urnak ream való nehézsége iránt tött ítéletemben: az én tsekély ítéletü opiniomnak vétke a Méltóságos Ūr bölts iudiciumu Favoránál gratiát tanál. 2. Ha nem hibáztam penig, hanem ugjan ex praespecificatis vel quibus cunque aliis ex causis [egy bizonyos, vagy valami más okból] esett a' Méltóságos Urnak hozzám való kedvetlensége, ugj is bizom a' Méltóságos Vr tapasztalt gratiájához, hogj a' rövid idővel (tempus enim edax rerum) [(az idő ugyanis elhomályosítja a dolgokat)], melly alatt el távoztam a' Méltóságos Groff Ūr' Uri Házától, réam eshetett nehézsége a Méltóságos Urnak amnaestiában menvén alázatos levelét szegény bujdosó Cliensének [védencének] nem repudiállyá [veti meg], sem rossz neven nem vészi: melyet mostan semmi nevezetes ujjságokkal 's a' Méltóságos Urat gyönyörködtető dolgokkal nem exornalhatok [szolgálhatok]...

⁷ Mazarin módjára. Jules Mazarin (1602–1661), eredeti nevén: Giulio Raimondo Mazzarino szicíliai származású pápai diplomata, francia politikus és államférfi, XIV. Lajos nevelője, majd minisztere, Richelieu utóda és követője. A név jelentése itt negatív értelmű, a kapzsiságra, s a politika fontos elemévé tett színlelésre való hajlama miatt.

⁸ Számkivetetthez illő.

Ezért a prussiai (porosz) király és fia viselt dolgairól küld újságokban olvasott és szóbeszédből hallott, vagy saját maga által is megtapasztalt híreket, főleg az ott levő erdélyi százsz diákokról és Kemény János úrfi erősen elszánt, ám – rangon aluli házassági tervéről.⁹

1732. július 4-éről maradt fenn újabb levele Halléból – nyilván később adja fel, mert a szöveg szerint Jénában tartózkodik és fölöttébb kritikusan viszonyul az ottani egyetemi tudományossághoz! – patrónusához, ebben szellemesen pénzt remél Telekitől, mert

...még Hálából akarok más Academiakban-is menni; ha pedig nem, Szent Mihály nap után kételen leszek tsak gjalog is lefelé indulni. Most vagyok Jénában, hová való jövetelemre alkalmatosságot adott a' Méltóságos Vrfi Wesselényi István Vram őnagysága¹⁰ haza való menetele, kit Hálából eddig kísértem 's úgy akartam, hogj égj darabig propter Experientiam Academicam – akadémiai tapasztalatszerzés miatt – itt mülassak; de látvan, hogj Jénának tsak a' nagy híre és a Diákoknak tsak a' nagy tsintalansága, praetereaue nihil [és azonkívül semmi más]; úgy hogj Jéna tsak olyan Hálához képest: mint Szengjel Gernyeszeghez¹¹ képest, itt nem sokáig mülatok; hanem minden óran (hogj igaz légjen a' Magjar Proverbium: *Szekeren jött 's gjalag ment*) vissza talpalok Halaban, mert innét senki nem viszen vissza Hálába ajándekon, a' szekere farkánn-is, a' mint onnét ide hozott az Urfi ő Nagysága a maga szekeren 's költségén.¹²

Ugyanebben a levelében tudósít irodalmi tevékenységéről is: „Az Vrfi el-menetelekor küldettem Gyulai Vramtól az én munkáimnak 'sengéjékből (míg Isten többekre, jobbakra 's nagjobbakra segittene) égj Epithalamium-at, és égj Genethliacum-at!¹³ hogj módja

⁹ *Uo.*, 258–261. Kemény János, gyerőmonostori, báró, Kemény Péter és Kollátovich Kata fia, 1724-től az enyedi kollégium hallgatója, majd külföldi tanulmányútra ment, hazatérte után hivatali pályát vállalt. 1747 körül halt meg.

¹⁰ *Br.*, ifj. Wesselényi István (1708–1758), id. Wesselényi István és Bánffy Kata fia, 1729 és 1732 között peregrinált, Odera-Frankfurtban, Berlinben és Jénában is járt, hazatérte után császári gyalogos kapitány. A kolozsvári *Syringa Hymeneae*-példányt ő vitte haza apjának, akinek a kötetet kézírással dedikálta Székelyhidi Nethlebius Mihály.

¹¹ Szengyel, valószínűleg Mezőszengyel (Sängeru Pădure), Gernyeszeghez (Gornești), ahol Telekiek kastélya van, közeli település.

¹² *Uo.*, 262–263.

¹³ Lásd az itt közölt verseket. (Vö. Régi Magyar Könyvtár III/XVIII. sz. *Magyarországi szerzők külföldön, nem magyar nyelven megjelent nyomtatványai*, 1, 1712–1760, összeállította DÖRNYEI Sándor és SZÁVULY Mária, OSZK, Bp., 2005, 1645, 1646.) A születésnap köszöntő és a házassági gratuláló ének címzettje egyaránt a németországi magasabb körökből került ki. A 72. születésnapját ünneplő Friedrich Hoffmann (1660–1742) Jénában és Erfurtban végzett orvosi tanulmányokat, 1680-ban doktorált. Ezután Hollandiában és Angliában peregrinált, s 1684-től I. Frigyes meghívására Haléban lett az orvostudomány professzora, majd 1709 és 1712 között Frigyes udvari orvosa volt. Halála évében a Royal Society tagjává választották. Főként ásványvizekkel és -kúrákkal foglalkozott, egyik, róla elnevezett gyógyszer (amint arra a versben is történi utalás) a *Balsamum vit Hoffmanni*. A másik, a házassági ének pedig minden valószínűség szerint Pierre Coste (1668–1747) esküvője alkalmából született. A francia hugenotta származású író-fordítónak el kellett menekülnie hazájából, 1690-ben Amsterdamban volt prédikátor, de főleg fordításából élt. Ezután Angliában, a Shaftesbury családnál nevelősködött. Latinból, angolból és olaszból fordított, többek között Locke és Newton műveit, jegyzekkel kiadta La Fontaine és Montaigne szövegeit. Párizsban halt meg.

adatván maga alázatosan praesentállya a' Méltóságos Urnak; vagj ha nem, hadja a' Méltóságos Vr' Kolosvári Házánál...¹⁴ Erről a két, házassági és születésnap alkalmára írt műről alább még lesz szó. A postásként felhasznált Gyulai Ferenc Teleki Sándor két fiának, Józsefnek és Ádámnak volt ephorusa, idősebb kísérője, aki maga is tanulhatott patrónusa költségén. 1722. augusztus 14-én írta alá a Teleki által előírt úti instructiót, a gyermekekről való külföldi gondoskodás és felügyelet feladatairól, illetve hazakisérésükről. Gyulai Ferenc azonban Halléből 1732. április 8-án tudósítja patrónusát az európai hírekről.¹⁵ Valószínűleg visszament Németországba, hogy befejezze tanulmányait, s együtt jött le Wesselényi Istvánnal július 4-e előtt.

Székelyhidi Nethlébius hamarosan, 1732. július 30-án is ír „tsekély, udvarló, sietve írt, alázatos” misszilizt Teleki Sándornak, ugyanabba a küldeménybe zárva a számára küldött újságokat, amelyben a frissen hazatért Wesselényi Istvánnak postázott levelet.¹⁶

A következő életjelet 1733. február 4-én datálja Halléből, minthogy ott már nem sokáig tartózkodik, hanem az áprilisi lipcsei vásár idején elindul valamerre, hogy tovább folytassa és kiteljesítse peregrinációját. Egyúttal összegzi is e célkitűzésének mozgató-

Német városok nyomdáiban e kötetei még halála után is több alkalommal megjelentek. Életrajzai a lipcsei prédikátorságáról, illetve német földön folytatott szövegkiadói tevékenységéről nem tesznek említést! – Kiadásunk alapjául a *Syringa Hymenae...* esetében a Magyar Országos Levéltár R 317 sz. (az 1526-utáni gyűjteményből kiemelt anyag) 1. cs. 28–29. ol. nyomtatványt szolgált, amelyen a Magyar Nemzeti Múzeum növedéknaplója pecsétjén az „1909. év. 4. sz.” áll, s bár fontos javítások nyomait őrző szerzői korrektúrapéldánynak tűnik, ennek ellenére súlyos sajtóhibákat nem vett észre a szerző. Pl. a címlapon: *Aram* elírás *Arae* helyett, vagy a NOBIIIE alakot nem vette észre, ám ezt a nyomdász javította, mert a Kolozsvárott található példányban már a megfelelő alak szerepel. Az első oldal első sorában javítatlan a *peergant* alak a *pergant* helyett, s a 18. sor *acuco*-ja a jó *acuto* helyett. Kolozsvári könyvtáros kollégák segítségével sikerült megkapni az RMK III. által leírt, s a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban őrzött eddig ismert egyetlen példány digitális reprodukcióját – hálás köszönetünk érte –, amely már a korrektúra-példány javításainak némi nyomát mutatja, ám néhány hiba még benne maradt. A szerző azonban saját nevében a nyomdai SZEKELYHIDI alakot utólag SZÉKELYHIDI-re javította piros tintával, amint hogy a mű szövegében is végrehajtott apró korrekciókat. Ezt a példányt dedikálta fentebb említett peregrinustársa, ifj. Wesselényi István apjának, a kiváló naplóírónak, aki a kötetet még kezébe vehette és olvashatta, mert 1734 áprilisában hunyt el: *Excellentissimo Illustrissimo atque Magnifico Dno Dno STEPHANO Lib. Bar. VESSELENYIUS de Hadad Sacr. Cae. Regique C. Maj. in Prin. Transs. Con. Int. ut et Regvit. Stat Praes. S. nec non Inc. Com. Med. Szól. Com. Ubique Supremo Caeteris. D. N. P. V & B. tam in Ecclia. Quâ Politia meritis vetulis Prae-claro Fautori grat. Laudis Suae Preconio Majori devota mittit mente A...* [a folytatás a megkopás miatt olvashatatlan] A példányon „az Erdélyi Orsz. Múzeum Könyvtára B. Radák cs. Levéltára” feliratú körpecsétje látható. – A *Duodecim domus coeleste...*, egy példányát szintén Kolozsvárról, az Egyetemi Könyvtárból adatolja az RMK III/XVIII, 1. k. 1645. Tévedésből a kiadás évszámát rejtő-felfedő kronosztechont 1731-ként közli. Mint ottani kollégáinktól megtudtuk, e példány tartalmaz ajánlást, de a szöveg sorai között bejegyzések, szótagok, számok találhatók. Körpecsétje ugyanaz, mint a fentebb ismertetett versé, vagyis eredetileg ugyancsak a Radák család könyvtárának levéltárában volt. Mi a jóval korábban rendelkezésünkre álló példányt használtuk, amelyet az RMK III nem említ, s amely az Universitäts- und Landesbibliothek (Sachsen-Anhalt, Halle/Saale) tulajdonában van, s hálózati másolatát használtuk.

¹⁴ *Uo.*, 263.

¹⁵ *Uo.*, 305., 322. Gyulai Ferenc a kolozsvári kollégiumban tanult, 1720-tól dési rektor.

¹⁶ *Uo.*, 263.

rugóit. „...hanem Isten engedelme és segedelme által a' közelebb jövő Szent Györgj napi Lipsiai sokadalomkor innét valamerre el-indúlok”, csak a hallei adósságait kifizethesse, s ha akár gyalog is, de

...újabb és nagyobb peregrinatio-hoz fogok <mind> mind azért 1. Hogj a' mellyekhez kezdettem, el-végezhessem, mind azért 2. Hogj nem tsak magamnak, hanem másoknak is szolgálhassak. Mind azért 3. Hogj le menetelemre 's a könyveim le vitelekre kívántató költséget szerezhessenek, mert hazámból, látam, hijába várok. Mind azért 4. Hogj nem tsak magam, hanem mások is – kivált irigjim 's gonosz-akaróim – meg esmérjék, hogj idegen földön is azon jó Isten viseli gondomat kegyelmesen, a' ki viselte hazámban. Mind azért 5. Hogj ha nehezen 's későn jöhettem-is fel a' költségtelenség miatt, ne mindjárt fussak le, s ne mondják: hogj csak gallérért¹⁷ jöttem fel; interim: Homo praeponit Deus disponit...¹⁸

Ugyanebben a levelében fontos utalást tesz a számára oly kedves és fontos könyveiről, illetve beteges voltáról.

...kérven alázatosan égj-szer 's mind a Méltóságos Urat: Ha Maros Vásár-helyről fogja requirálni [felkeresni] Várbeli Márton¹⁹ Bátyam Vram a Méltóságos Urat, Méltóztassék parantsolni, az én könyves ládámnak (mellyet a' Méltóságos Úr engedelmeből a' börtben [bolhajtásos helyiségben] tétetett volt el-jövelelem-kor a' mostan Iffju Vr, akkor penig Vrfi: Méltóságos Gróff Teleki László Vram) ki adása iránt, hadd vigje magához, 's szárazgattassa-meg könyveimet: mert holmi egjéb apróság entzen-bentzek-is [semmiségek is] vaginak a' ládába, 's félek, ha meg vesznek 's romlanak könyveim a nedvesség miatt; minthogj nintsen reménségem, hogj rövid idő múlva magam meg szárazthassam, tsak a' bölcs Isten titkában léven, mikor mehetek-le: mert jóllehet a' már szinte három esztendőknék el forgása alatt a' minden napi szükséges és el-kerülhetetlen költségeim miatt – a' feles könyveknek vásárlása miatt (mellyeknek tsak le vitelekért is 40 aranyokat kérnek a' Kereskedők; nékem penig, tudia az Isten, 40 pénzem sintsen) mindenek felett penig az égj néhány rend-béli nehéz fekvő betegségek miatt, a' fel-hozott négj száz forintokból már régen ki-fogytam (úgj hogj tsak égj darab kenyér-re vagy egy ital sérre valót-is munkám által kell keresnem: mert a' mi ígéreteim Erdélyben voltak – a' mihez s kikhez biztam, abban 's azokban mind meg tsalatkoztam...)²⁰

Ezután nyolc évre eltűnik az öt kereső szemek elől, s csak 1741. január 3-i, Utrechtből kelt levele révén bukkan fel újra, majd ismét évekig nem találni nyomát. Az újévi jókívánságokkal kezdődő terjedelmes beszámolójában hosszasan mentegetőzik azért, hogy nem jelentkezett korábban, hírei nem nagyon lévén, illetve annak tudatában, hogy Fautora a diáktársaktól úgyis bőven értesül a kinti eseményekről. S mert sem postára nem akart költeni, sem urát arra kényszeríteni, akinek most az eddigi sok dolga még a tanácsúri tisztség terheivel is megszorodott, hogy az „ollyan haszontalan levél” olvasásával” vesztgesse drága idejét, mint az övé. Mindenestre néhány nagyon fontos adalékkal, újabb önjellemzéssel leírja kinti életének fordulatait, újabb akadályait. Egy nap sem

¹⁷ A prédikátorok öltözékének kelléke.

¹⁸ *Uo.*, 264–265. mindazonáltal: Ember tervez, Isten végez.

¹⁹ Várbeli Márton: marosvásárhelyi illetőségű lakos, rokon vagy ismerős.

²⁰ *Uo.*, 264.

múlt el a jókora idő alatt, hogy ne gondolt volna a címzett és méltóságos úri családjára, könyörgéseiben Istennek őket be nem mutatta volna.

...hanem (hogy ne szóljak az én sok nyomorúságok közé tétetett, minden-féle akadályokkal környül-vétetett bóldogtalan életemről, mellyben nem annyira tisztém' 's kötelességem' szoros requisitumára [követelésére]; mint e' gyámoltalan-gyarló-nyavalyás erőtelen, testi életre kívántato jókra 's mediumokra [szerekre] lehet és kell gondomnak lenni) mivel égy néhány esztendőktől fogva mind úgy vólt, hogy ím' ma mégyek, ím' hólnap mégyek, magam akartam levél helyett lenni; de Istennek tsudálatos gond-viselése azt mind más-képen rendelte. Harmad idén [három éve] Tiszteletes Rétyi István Vrammal, ki a' Méltóságos Asszony Generalis Gyulai Ferentz-né Asszonyom alumnusa,²¹ el-is indultam vala Brémából (hol három esztendőig laktam) haza-felé; de Brunsvikba [Braunschweigban] holmi kereskedő embereket találván, azok meg-beszéllék Istennek hazánkon levő akkori hármás ítéletét: a' fegyvert, az éhséget, és a' dög-halált; melyre nézve meg-irtózánk a' haza meneteltől: annakfelette vévén Erdélyből égy jó Vramtól levelet, az is rettente a' haza meneteltől, azt írván: hogy bóldog ember az, a' ki e nehéz időben idegen Országon meg vonhatja magát, hogy ne lássa hazánknak nyomorúságát. Ezekre nézve megtértünk útunkból, 's jöttünk ide Vltrajectumba: az ólta itt vagyok.²²

Levelével most sem terhelte volna még Patrónusát, ha nem esett volna értésére, hogy

...majd minden-felé hólt híremet terjesztették, mind a' hazában, mind az idegen országokon. Azért éppen tsak ez okra nézve kívántam a Méltóságos Úrnak e' tsekély levelemmel udvarlani: hogy meg tudhassa a' Méltóságos Úr, hogy még élek, 's meg nem hóltam azoknak bosszújokra, akik azt kívánták vólna: Sokan, kik gonoszamat kívánták, erősek, egésségesek, hamarébb a' halgatásnak helyére költöztenek, mint én, erőtelen és beteges. Mondhatja valaki: A' rossz fejsze nem könnyen vész-el a' fa-vágóról. Légyen úgy, akar-mi-némű légyek mind-az-által én; jó Istenemnek tulajdonítom a' ditsőséget, hogy engemet, erőtelent, ennyi sok nyomorúságok között-is az idegen országokon illy sokáig kegyelmesen meg-tartott, 's réám irgalmas Atyai gondot viselt: hiszem is és reménlem, hogy ezen jó Istenem hosszas-keserves bujdosásomnak jó végét adja. Úgy vagyon, míg Német országban laktam, sok ízben nehéz betegségeket szenvedtem; de miólta ide jöttem, mellyet meg-sem bántam, Istené légyen a' ditsőség! még eddig égyyszer sem vóltam beteg; amaz én örökös nyavalyámon, a' hypochondrica affectión kívül.²³

²¹ Rétyi István, nevelő volt a Gyulai családnál, majd támogatásuk révén kijutott az akadémiákra is, 1733-ban a groningeni, majd az utrechti egyetemen tanult, de Brémában, Braunschweigben, Altonában is felbukkant. Meghalt 1739 után.

²² *Uo.*, 266. A Magyarországról és Erdélyből érkező „hármás ítélet” hírei nem voltak légből kapottak: 1735-ben a Szegedinác Pero-felkelés és annak leverése, majd a felkelők elleni perek keltettek jókora riasalmat; 1736-ban a török üzent hadat Anna orosz cárnőnek, akinek VI. (III.) Károly császár-király szövetségese volt, 1737–38-ban Orsova környékén, a bánsági határörvidéken, Belgrádban harcok is folytak. 1737-ben pestis és himlőjárvány, 1738-ban országos pestisjárvány kezdődik, amely 1742-ben Erdélyre is átterjed, 1740-ben a gyenge termés miatt éhínség dúl a Felvidéken.

²³ *Uo.*

Ezt követően igen részletesen és élénken láttató leírásokban számol be az utrechti téli viszonyokról: az élelmiszer fölöttébb drága, a franciák támadásától való félelem miatt inkább drágaságban élnek, semmint megnyitnák a gabonaraktárakat. Az idei tél ugyan egyhébb, mint a tavalyi, amely rettenetes károkat okozott, a marhák elpusztultak az árvizek miatt – nagy álméltóssággal írja le, hogy ami kevés szarvasmarhájuk a falusiaknak megmaradt, azokat a dombra épített templomokban tartják, a kerti vetemények leveleivel, gyümölcshéjjal, kenyérral etetik, ezért az istentiszteletek egy óránál tovább nem tarthatnak, hogy az állatok bőgésükkel ne zavarják. Ennek ellenére a nagyvárosokban minden kapható, csak pénz legyen a vásárláshoz. Az előző tél olyan kemény volt, hogy a tenger is befagyott, s a tehetősebb emberek asztalokat, székeket hordattak be a jégre, s ott vendégeskedtek. Sok embert találtak holtan úton-útfélen, nem volt olyan ember, akinek el ne fagyott volna valamely testrésze.

...én, mikor még ettem-is, a' kesztyűt kezemről le-nem tettem, még-is minden újjaimat úgy meg-sanyarította, 's ki sebesítette a' hideg, hogy az egész nyáron meg-nem gyógyulhattanak; hanem ez a' tél-is ott érte kezeimen a' sebeket; de talam Isten ezt engedelmesebb téllé teszi: mellyből soha ki nem hatolhatnék, ha 'a tavalyihoz hasonló lenne; mert meg gondolhatja a' Méltóságos Úr, ilyen fátlan helyen, hol a' dörf [tőzeg] is igen drága, 's azért az ilyen szegény Magyar, mint én, benne keveset vehet (más-ként-is pedig a házak nem annyéra a' hideghez, mint a tzifrasághoz alkalmaztattanak), abban a' kegyetlen télben mit nem szenvedett ebben a' hitván Német hettzikében [hacuka, felsőkabát] a' szegény Magyar legény. Már ha a' jó Isten azt adja érnem-engedi, 's meg-segítt ő Felsege, az a' szándékom, hogy a' jövő nyáron hazámba verekedjem, 's édes nemzetem [családom] közé menjek: a' mikor-is kívánom: hogy a' Méltóságos Vrat, 's Méltóságos Asszonyt és egész Méltóságos-Grófi-Úri Házát találhassam szívem kívánsága szerént-való örvendetes állapotban.²⁴

Értelmiségi elkötelezettségéről méltón tanúskodik, hogy könyveket „felesen”, vagyis sokat vásárolt, bár pénz hiányában nem vehetett több tőzeget szobája fűtésére, mint amennyit, s megint remek (otthoni!) hasonlatot talál nyomorúságos helyzete jellemzésére: „...Jánaskó, ámbár mankón járjon-is, ha néki adnák, könnyen el-vinné kéttzer a hátán 'sákba”...”,²⁵ s ezért még azzal is spórolnia kell a jelenleginél keményebb időjárásra.

S a levél írásakor ez okból hideg szobájában is mily emelkedett, már-már patetikus hangnemben gondol legfontosabb munkaeszközei sorsára: az otthon hagyott és a peregrinációja közben már hazaküldött, vagy útja jelentősebb állomásain (Hamburg, Halle, Bécs) ideiglenesen elraktározott könyvei saját házánál való egybegyűjtésére és nyugodt körülmények közötti olvasására!

Engemet bújdosásimnak több gondjai között felette tángál [érint] könyveimnek cúrójok: mert a' mellyeket a' Méltóságos Úrnál hagytam, azok ugyan tudom, hogy el nem vesznek, ha mi kár esik-is benne, a' hosszas-ideig nedves helyen való állás miatt; de a' mellyeket innét küldöttem a' két hazába égsyszeris-másszor-is, azokat mint 's mikor vehetem, sőt némeltyeket vehetek-é, vagy soha sem kezemhez,

²⁴ Uo., 268.

²⁵ Uo., 269.

Isten tudja: mer az égy Tiszteletes Jánosi Uramon²⁶ kívül mind meg-hóltak, a' kiknek kezekhez küldöttem vólt, példának okáért Pápai Ferentz Uram, a Doctor:²⁷ Igó Uram, a' Szathmári Praedikátor:²⁸ Dési Ferentz Uram, a' Szigeti Praedikátor:²⁹ Szabadkai Uram-is³⁰ (ki le menetele után tsak hamar meg-hólt), vitte vólt le magával vagy 15 darab könyveimet; kivált-képen ezekhez nem bízom, a' többit ugyan talám a' Viduák conserválják [az özvegyek megőrzik]: Magamnál ugyan nem sok vagyon; de Hamburgumba 's Hálába még feles könyveim vagynak, Bétsbe-is égy jókora láda könyvem tsak az Istennek gondviselése alatt vagyon. Ha mind ezeket kezemhez vehetném, 's hazámban úgy megtelepedhetném, bóldognak mondanám magamat.³¹

Ám hazamennie ezúttal sem sikerült, bő évtizednyi „bujdosás” után Angliában bukkan fel neve, Gömöri György Oxfordban fedezi fel, ahol 1743. május 18-án lett a Waldham College tagja. Pénztelensége okán pedig 1744. augusztus 18-án támogatta két fonttal a londoni francia protestáns egyház.³² Gömöri szerint ő volt az utolsó magyar, akit hugenották kései leszármazottjai ilyen segélyben részesítettek.

Az angol fővárosban megjelent műve címe és annak kronosztichonja szerint Londonban tartózkodhatott ez év elején is. Az RMK 18. sz. III. kötete nem említi e munkáját:

Apophoreta eucharistico-votiva: Quibus annum recenter revolutum: Infrà chronostichò, & ad calcem opusculi cabalisticò comprehensum, strenae loco exornans; eumque auspaticissimum & felicissimum precatus: divo, gloriosissimo & augustissimo dno, dno, dno Georgio II. dei gratia, Magna Britanniae, Franciae & Hiberniae regi; antiquae & apostolicae fidei defensori; christianae pacis questro: brunsvicensis & luneburgensis duci; sacri romani imperii archithesaurario, & electori de novo anno gratulatur; Et hoc, quicquid est xenioli, sacrum facit vates ἀπόδημος & hodaeporicus; Michael Nethlebius Szekelyhidi, transylvanohungarus, Londini: Apud J. Major [1744], [8]p. 2°.³³

²⁶ Jánosi György, 1725–1726-ban utrechti, odera-frankfurti diák, majd 1727-től tarcali, 1730-tól losonci, öt évvel később miskolci lelkész. 1741-ben, a levélbeli említésének évében meghalt.

²⁷ Ifj. Pápai Páriz Ferenc (1687–1737), id. Pápai Ferenc és Szeghalmi Anna fia, szebeni majd nagyenyedi tanulmányai után 1711-ben Halléban orvosdoktori diplomát szerez ő is, mint apja; 1715-ben Londonban tartózkodik, 1716-ban Oxfordot és Cambridge-et látogatja, de megfordul még több német egyetemen, Hollandiában és Svájcban is jár. Jelentős szerepe volt az enyedi kollégium számára folytatott, „angliai pénz”-ként emlegetett segély összegyűjtésében.

²⁸ Hanvai Igó György, itthoni iskolázás után 1717-ben jegyezte be nevét a franekeri egyetemi matriculába. Bánffy György gubernátor udvari papja, 1719-ben széki, 1723-tól 1735-ig, haláláig szatmárnémeti lelkész, a szatmári egyházmegye esperese, 1714-ben a helyi iskola rektora.

²⁹ Dési Ferenc, kolozsvári tanulás után 1715 és 1727 között dési lelkész, közben a franekeri egyetemet is látogatta, 1729-ben Máramaroszigeten prédikátor.

³⁰ Szabadkai Sámuel, Kolozsvárott tanult, ahol 1729–1730-ban senior, 1731-ben Franekerben iratkozott be, hazatérte után rövidesen meghalt.

³¹ *Uo.*

³² GÖMÖRI György, *A londoni francia protestáns egyház magyar segélyezettjei*, MKSzle, 2005, 328.

³³ 205.247.101.11:90/search-S1?/aSzekeres%2C+Cyndy/-15%2GO%2CB/frames. A szöveget 2013 februárjában használtuk. A katalógus szerzője: SZEKERES, Cindy. Az általunk erősen javított címléírás fordítása: Oltáriszentségi-fogadalmi ajándékok: amelyekkel a nemrégiben lezárult esz-

A témát az *English Short Title Catalogue* 18. századi kötete ekként határozza meg: Great Britain – Politics and government 1727–1760. Az e munkáért kaphatott ajándék vagy tiszteledij talán hozzásegítette életkörülményei elviselhetőbbé tételéhez. De annyi pénze ekkortájt sem jött össze, hogy hazaindulhasson, vagy előtte legalábbis pappá szenteltethesse magát. Ez mindenképpen tervei között szerepelt, amint arról 6 év múlva egy nála ifjabb londoni magyar peregrinus értesíti Teleki Sándort:

...itten Angliában Livő Nethibius [!] Szekelyhidi Mihály academizáns mely is Nagyságod udvarában Praeceptor lett ligien, ugy mo[n]dja; és Ditsösisigesen [!] emlékezik Nagjsagodról nálamlitiben; az kiis immár 8 esztendei elforgás alatt <itten> igjekezet itten ha fel szenteltethette volna magát demivel itten eltöltött esztendinek némely rísziről valo atestatuma nemlivén, megnem nyerhette az itten való felszentelést az kiis igen nagy szegínségben nyomorog, semmi latatya nints mir.

Mező János³⁴ – aki a levele aláírásában Teleki Sándor „Alázatos szegín szolgája, Mező János, Felsíges Angliai kiraly fi Cumberlandiai Hertseg közleb udvarlo szolgája”-ként jegyzi magát – tehát megadja Székelyhidi Nethlebius Mihály Angliába érkezésének idejét (1742) és ottani nyomorúságos állapotának, illetve hosszas ott-tartózkodásának okát is.

Az alábbi szövegekkel nem újabb példákkal, vagy műfaj-változatokkal szeretnének megtámogatni Kilián István kiváló és gazdag képvers-antológiáját, hanem rámutatni a roppant különösen alakult sorsú Székelyhidi Nethlebius Mihálynak irodalmi tevékenységére, amellyel az erdélyi-magyar költő a 18. század első harmadában a legmagasabb nemzetközi körökbe tudott bejutni. A kép- és betűversek komoly retorikai-poétikai ismeretekre vallanak, köztük is a számos, különféle tudományterületre, vagy a mitológiára utaló tudós válfajok elsajátítására és művelésére. A képversekkel már a Teleki család kulturális környezetében megismerkedhetett, például a széki Teleki László és vajai Vay Éva házasságkötése alkalmából készült ún. figurális mezosztichon-plakáton találkozhatott toronyverssel, amely Mohácsi Fr. műve, s Tótfalusi Kis Miklós kolozsvári nyomdájából került ki 1694-ben. (RMK I 1453a.) Az egyleveles nyomtatvány valójában egy, az esküvőre készített plakát, ahol egy hagyományos genethliacon-vers mellett szerepel még egy nyílhegygel átszúrt szívvers-kompozíció, s még egy kehelyvers, illetve egy keretbe foglalt gyűrű. Kilián István régi magyar képvers-antológiájában a 66., 89., 91. és 109. sz. darabok.

tendőt kronosztichonosan és a művecske margóján kabalisztikusan fogja át, újévi ajándék gyanánt felékesítve, és ezt [ti. az új évet] a legszerencsésebbnek és a legboldogabbnak esengve kéri: az úrnak, azaz a legdicsebb és legfenségesebb úrnak, II. György úrnak, Isten kegyelméből Nagy-Britannia, Franciaország és Írország királyának; a régi és az apostoli hit védőjének; a keresztény békesség közbenjárójának, braunschweigi és lüneburgi hercegnek, a Szent Római Birodalom főkincstárnokának és választófejedelmének, jókívánásait fejezi ki és az újév alkalmából, bármilyen kicsi az ajándék, megszenteli a külföldön utazó úti költő Székelyhidi Nethlebius Mihály, erdélyi-magyar. L. még: *English Short Title Catalogue*, 18th Century, N. 31185. Note: Reproduction from „Department of Special Collections, Kenneth Spencer Library, University of Kansas”. Példány található még: Brown University Library, Josiah Collection, Providence, Rhode Island, USA. Illetve: Yeshiva University, New York, USA. Sem az elektronikus változathoz, sem fotókópiához nem sikerült hozzájutni.

³⁴ Mező János, valószínűleg valamelyik gazdabb magyar peregrinus kísérője vagy szolgájaként kerülhetett Londonba, levele stílusa és tartalma az academizánsok stílusánál alacsonyabb színvonalú.

DUODECIM DOMUS COELESTES:
VOTIVIS APPLAUSIBVS,

Novem Musarum,
Triumque Gratarum,

Ex Nutu Jovis per Mercurium ad Apollinem:
Ejusque ad Diætas Imperio

REPLETAE;

Et
In Subjecta *Sciagraphia*,

HONORIBVS
Excellentissimi utque Illustrissimi
DOMINI:

FRIDERICI
HOFFMANNI

*Comitis Palatini Cæsarei: Consilarii Aulici: Medici & Professoris Regii:
Academix Imperatorix Leopoldinx, Regix Britannicæ
& Berolinensis Sodalis: Collegii Medici
Senioris & Decani;*

IN EJVSDEM

NATALI

Vnà festivo toties phœbo reVolVto (i.e. Anno æt. 72.)
ERECTAE.

Per

MICHAELEM NETHLEBIVM SZEKELYHIDI.

Transylvano-Vngarum. S.S.T.P.E.L.S.

Anno quo:

CanDIDior rosels FRIDERICI phœbVs In astris
Entet opratis pVrpVrelsqVc genis.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ,

Literis HILLIGERIANIS, Acad. Typogr.

TIZENKÉT ÉGI HÁZ;
FOGADALMI TAPSOKKAL
A Kilenc Múzsától,
És a Három Gráciától,
Jupiter Mercurius által Apollóhoz intézett kívánságára.
Valamint szintén a fentebbi [hölgy]ekhez intézett parancsolatára
MEGTÖLTVÉK;

És
[Amelyeket] Az Alábbi *Árnyékrajzolatokban*,
DICSŐSÉGÉRE
a Legkegyelmesebb és Legkiválóbb
Úrnak

FRIDERICUS HOFFMANN-NAK

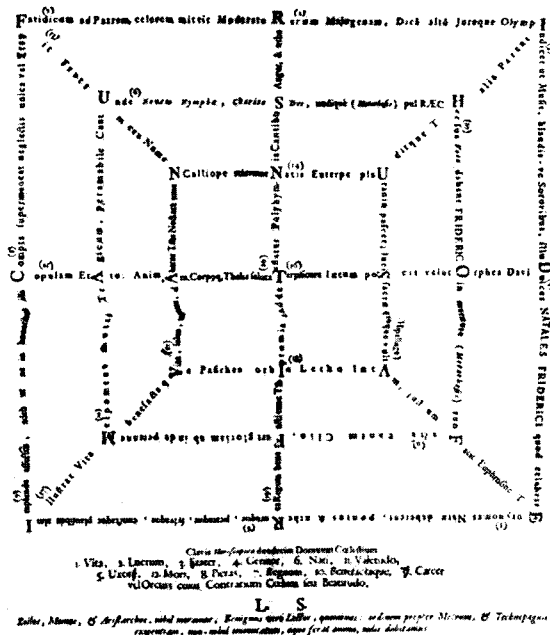
Császári *Palotagrófnak*, *Udvari Tanácsosnak*, *Királyi Orvosnak és Tanárnak*,
A Császári Lipót-Akadémia, a Brit Királyi
És a Berlieni *Akadémia* tagjának, az Orvosi Kollégium
Seniorjának és Dékánjának

AZ Ő SZÜLETÉSNAPJÁRA

Együtt az annyiszor lefolyt ünnepi nappal (azaz 72. életévében)
EMELTEK.

Közreműködött
SZÉKELYHIDI NETHLEBIUS MIHÁLY,
Erdélyi-Magyar S. S. T. P. E. L. T.
Azon esztendőben, [midőn]:
Frigyes igen ragyogó Phoebusa a rózsás csillagzatokban,
Melyekre vágyott, felragyog, és a rózsás orcákon is.

A Magdeburgi Halléban, a
HILLIGER Egyetemi Nyomda bötűivel.

A tizenkét Égi Ház Horoskopikus Kulcsa

1. Élet, 2. Nyereség, 3. Fivér, 4. Atya, 6. Gyermekek, 11. Egészség,
 5. Feleség, 12. Halál, 8. Kegyesség, 7. Uralom, 10. Jöcselekedetek, 9. Carcer
 Vagy Pokol, amelynek az ellentettje Ég, avagy Boldogság.

P. H.

*Zoilus, Momus, Aristarchos, mit sem törődök veletek, azonban Te, jóindulatú Olvasó, hogy
 háborítatlan kedéllyel viseled azt, hogy a sorrendet a metrum és a technopaignionok³⁵ igénye
 szerint megváltoztatom, bizonyosra vesszük.*

[Az egyes verssorok fordítása:]

A LEGKÜLSŐ NÉGYZET

Vízzintes 1.

A jóslatot mondó Atyához [Apolló] a Világ Irányítója [Jupiter] Maia gyors fiát [Mercuriust] küldi: – Mondd meg az Olympus fenséges joga alapján

Függőleges 7.

hogyan jelentse a Múzsáknak és nyájas nővéreiknek: FRIGYES édes SZÜLETÉSNAPJÁT

³⁵ Görögül: művészi játék. A képvers az antik irodalomban, amelyet a verssorok hosszúságával alakítottak ki.

Vízszintes 7. (fejjel lefelé)

Euronümé lányainak meg kell ülniük a tengernek és az égnek, a földeknek, a réteknek és az erdőknek, meg mindennek az ujjongásával

Függőleges 1. (alulról fölfelé)

a szeretetnek, teljék meg annyira, hogy az ő dicséretében semmit se hanyagoljon el senki, akár egy felékesített nő, akár egy *balga* [latinon belül német szóval: *Tropf*]

A KÖZÉPSŐ NÉGYZET

Vízszintes 2.

Ezután a szép kilenc nimfa és a három Kharisz mindenholnan szép (*metathesis*) pul RAEC H³⁶ [Pulchra]

Függőleges 6.

Jókívánságaik adják őt FRIGYESNEK, vöröskés márványban (*metathesis*) ruo F³⁷ [= Rufo]

Vízszintes 6. (fejjel lefelé)

A tetteit daloló Kleió, azután örök dicsőséget hoz

Függőleges 2. (alulról fölfelé)

Melpomené, megváltoztatja, nagyon szeretni valóra a tragikus éneket.

LEGBELSŐ NÉGYZET

Vízszintes 3.

Kalliopé megkönnyebbülést a gyermekeknek, Euterpé

Függőleges 5.

Urániaét táplálja, a szent fénynek is akarja (*hipallagé*)

Vízszintes 5.

Hogy Paszithea a világnak a halálban vid[ám]

Függőleges 3. (alulról fölfelé)

Élet, egészség, nyugalom adassék neked, nektár [?]

A KERESZT

A függőleges szár (alulról fölfelé)

A Királyok Királya jótetteidért neked jutalmat fog adni, tanúsítja Polühümnia, jósván énekeivel és a Menny

A vízszintes szár

A [házasságban] egyesült lelket és testet Erató és Terpszikhóré üdvözlik; Dávid boldognak kívánja, mint Orpheuszt

AZ „ANDRÁSKERESZT”

a) Az alsó balsarokból induló, majd a legbelső négyzet alsó oldalán végigfutó és végül az alsó jobb sarokba tartó alakzat

Dicsőíti életedet és jótetteidet Paszithea a világnak, a halálban boldognak és igaznak mond tégedet Euphrosziné.

b) A felső bal sarokból induló, majd a legbelső négyzet felső élén végigfutó és végül a felső jobb sarokba tartó alakzat

Szinte a fivérek istenségévé lesz Kalliopé, megkönnyítője a gyermekeknek Euterpé, és a szülőknek tapsol Thaleia.

³⁶ A *pulchra* (szép) többes szám alanyesetű, nőnemű jelző betűcserével, azaz metatézissel nav.

³⁷ A *ruo F* a *rufo* (vöröses) metatézisével jött létre.

1	1		<i>Clio, Ex Rebus Gestis Vitam dat Friderico gloriâ petennem.</i> Cum Lemmate:
			<i>Manet post funera Virtus.</i>
2	2		<i>Melpomene, ex ipsa etiam Tristitia Friderico Lucrum Canit.</i> Cum Lemmate:
			<i>Redit post nubila Phœbus.</i>
3	3		<i>Calliope, Cognatis Friderici; Friderico Cognatorum pro-</i> <i>mittit solatium.</i> Cum Lemmate:
			<i>Fratrum quoque gratia Vernat.</i>
4	4		<i>Tbalia, Majorum Gloriâ Fridericum ornat.</i> Cum Lemmate:
		Mularum	<i>Decus est Claro de Stemmata nasci.</i>
5	5		<i>Erato, Sociam Friderici Vitam celebrat.</i> Cum Lemmate:
			<i>Genus, atas & decorant. Vcl: Ambo in amore Pares.</i>
6	6	Domo celesti	<i>Euterpe, Delicias & felicitatem Friderico ex Natis pro-</i> <i>mittit.</i> Cum Lemmate:
			<i>Nati Portio Divum, Tela Parentum.</i>
In 7	7		<i>Terpsicore, Deliciosum Friderico desiderat Regimen.</i> Cum Lemmate:
			<i>Divisum Imperium cum Jove Dolfor habet.</i>
8	8		<i>Polymnia, Fridericum Præmii Pietatis suæ post mundi</i> <i>Etiam scenam Deum recordaturum affecurat.</i> Cum Lemmate:
			<i>Post mortem Cuncta voluptas.</i>
9	9		<i>Urania, Cali Beatitudines pollicetur Friderico.</i> Cum Lemmate:
			<i>Ambrosiâ pascunt & dulci natavis unda, Numia.</i>
10	1	Gratiarum	<i>Pasirbea seu Aplaia, Claritudine Bene factorum Fridericum</i> <i>toto celebrat orbe.</i> Cum Lemmate:
			<i>Sua Quemque laudat virtus.</i>
11	2		<i>Tbalia, Animæ & Corporis Sanitatem Friderico appre-</i> <i>catur</i> Cum Lemmate:
			<i>Sana mens in Corpore Sano.</i>
12	3		<i>Euphrosine, Latam & placidam Friderico divinatur Mortem.</i> Cum Lemmate:
			<i>Bona Mors est Janua Vita.</i>

1	1	<i>Kleió, Tetteiből Életet ad Frigyesnek. Dicsőségből örökös</i> Jelszava: <i>A sír után is maradandó az Erény.</i>
2	2	<i>Melpomené, Még a Szomorúságból is Hasznót dalol Frigyesnek.</i> Jelszava: <i>Felhők után visszajön a Nap.</i>
3	3	<i>Kalliopé, Az Atyafiaknak Frigyes, Frigyesnek az Atyafiak vigaszát nyújtja.</i> Jelszava: <i>A testvérek kegye is virágzik.</i>
4	4 M	<i>Thaleia, Ősei dicsőségével ékesíti Frigyest.</i> u Jelszava: f <i>Dicsőség híres nemzetségből születni.</i>
5	5 a	<i>Erató, Frigyes Társ-Életét [Élettársát] ünnepli.</i> r Jelszava: D u <i>Származás, életkor és méltóság egyenlők. Vagy: A szerelemben mindkettő Pár.</i>
6	6 m	<i>Erató, Frigyes Társ-Életét [Élettársát] ünnepli.</i> m Jelszava: o <i>Származás, életkor és méltóság egyenlők. Vagy: A szerelemben mindkettő Pár.</i>
In 7	7	<i>Terpszikhoré, Gyönyörűséges uralkodást kíván Frigyesnek.</i> c Jelszava: oe <i>A tudós [a doktor] Jupiterrel megosztott hatalommal bír. [társuralkodó]</i>
8	8	<i>Polühümnia, Frigyes biztos megjutalmazására kegyessége miatt a világi színjáték elmúlása után is fog emlékezni Isten.</i> f Jelszava: t <i>Teljes gyönyör a halál után.</i>
9	9	<i>Urania, a Mennyei Boldogságokat ígéri Frigyesnek.</i> i Jelszava: <i>Ambróziával táplálkoznak és tiszta nektárral az Égiek.</i>
10	1	<i>Paszitheá, avagy Aglaia, Jócselekedetei hírével Frigyest az egész világon magasztalja.</i> G r Jelszava: a <i>Mindenkit a maga erénye dicsér.</i>
11	2 t	<i>Thaleia, Lelki és testi egészségéért könyörög Frigyesnek.</i> i Jelszava: a <i>Ép Testben Ép Lélek.</i>
12	3 r	<i>Euphroszüné, Boldog és csendes Halált jövendől Frigyesnek.</i> u Jelszava: m <i>A Jó Halál az Élet Kapuja.</i>

SYRINGA
HYMENAEA.

Sub cujus arguta (vaviorique resonantia,
INGENVORVM NEO - CONJVGVM;
Plurimum Reuerendi, Clarissimi, juxtim ac Doctissimi.

DOMINI:

PETRICOSTE,

Industrii Divinorum in S. Reform. Ecclesia Lypsiensi Eloquiorum
Praconis, Fidelis-ve Sacrorum inibi Mysteriorum Dispensatoris,
Zelosi nec non secus Aram Dei *Mystra;*

Ut &

Præ-Nobilis, Generose, simulac Egregia,

DOMINÆ:

ESTHERÆ LASSERRE,

Eximie Pietatis, Virgineæ Pudicitie, ac Sagacis Prudentia decore;
nec non *Forma Speciosissimæ, Castitatisque Intemeratæ*
venustate Belle Puella;

NOBIILE PAR

FAVSTA PERENNIQUE CAPVLATVR STZTGIA.

Anno:

qVo pLaCIDas IVnXere ManVs PetrVs Esthera Lege;

Mense:

qVo rVilLans CoeLo *Arte* LoCatos rite GeMeLLos
oCCVpat, atqVe sVblt soL lbl plnnlgeros; (*piscis*)

Die quo:

Aethera Tibla perfonat hlrls.

L. H. D.

Apollinco *cam* instante Spiritu, Heliconisque
moderante dactilis

MICHAELE NETHLEBIO SZEKELYHIDI,
Transylvano - Ungaro.

HALAE MAGDEBVRGICAE,

Typis JOH. CHRISTIANI HILLIGERI, Acad. Typogr.

ORSZAGOS IZVELEKAR

~ R SZÉKELY

SÍP,
MENYEGZŐI.

Amelynek átható és ugyancsak édes zengeményével,
A NEMES SZÁRMAZÁSÚ ÚJDONSÜLT HÁZASTÁRSÁK;
A Főtisztelendő, Igen nevezetes, emellett Legtudósabb

ÚRNAK:

PETRUS COSTÉNAK,

Az Isteni Ékesen Szólásnak a Lipcsei Reformált Szt. Egyházban Szorgos
Hirdetőjének, egyúttal a Szent Hittitkok ugyanazon helybéli hűséges

Sáfárának,

S ugyanúgy

Fő-Nemes, Nemzetes és Tekintetes

ÚRHÖLGYNEK:

ESTHER LASSERÉNAK,

A Kiemelkedő *Kegyességű*, Szűzi *Szemérmű* és Elmés *Okossággal* ékes;
továbbá Ékes *Termetű*, Fertőzetlen *Tisztaságú*
és Gyönyörűséggel *Szépséges Leányzónak*;

NEMES PÁROSA

SZERENCSES ÉS ÖRÖKKÉTARTÓ ÖSSZEKAPCSOLÁSSAL

EGYBEKÖTTETIK

Ezen évben:

Amidőn Péter és Eszter törvényesen egybekapcsolták szelíd kezüket;

[=1732]

Ezen hónapban:

Amidőn a ragyogó Nap a mennybolton művészetével az előírás szerint
ikresített Pikkelyesek [azaz: a két hallal szimbolizált Halak] csillagképét

foglalja el és ott alant halad

[= 1732. febr. 20–márc. 20.]

Ezen napon:

Az Eget is betölti sípszó gyanánt tapsával a tenyér. [=4.]

A[dományozva] N[ásköltemény] H[elyett],

Amelyet Apollói Ihletés által fuvallott és Helikoni

daktilus-versekkel előadott

SZÉKELYHIDI NETHLÉBIUS MIHÁLY

Erdélyi-Magyar

A MAGDEBURGI HALLÉBAN

HILLIGER JÁNOS KERESZTÉLY egyetemi nyomdász bötüivel

VATES TRANSILVANICVS
SIVOS HORTATVR MODVLOS.

Theologi, sua sacra Volumina volvere p̄ergant;
Philosophi, nova Principiis Glomeramina spargant;
Juridici, rata dent Placita; aut data forte refigant:
 Tu mea Tibia despice talia; funde Thalassum.

Astrologi, repetant dubio æthere Mystica Jura:
Astronomi, doceant pluviam, stata-tempora-pura:
Oeconomus, pecus accumulet, pilei urpice rura:
 Tu mea Tibia despice talia; funde Thalassum.

Balsama stent Medico & Podalyria pharmaea thure:
Remigibus ratis, esto Dialibus hostia Curæ:
Fama modo alma foret; vaga bella agat Hamela mure:
 Tu mea Tibia despice talia; funde Thalassum.

Verba tonantia labra tonantia pro grege fundant:
Portitor, Institor, æquora, littora, pro rate tundant:
Arma minantia Castra ubi Martia pumice mundant:
 Tu mea Tibia despice talia; funde Thalassum.

CUR? Quia FILIA kvavia lilia CONJUGI amato
Dat, Socialia jura Fugalia, pectore aperto:
Ora rubentia, Colla nitentia, lumine acuco:
 Tu mea Tibia Fœdera talia laudibus orna,
SPONSUS ovantia, jam resonantia barbita tangit,
Non timor anxius, aut dolor impius Heraclii angit;
Nam ESTHER Adulcula-PETRUS ut oscula-labra repangit:
 Tu mea Tibia Fœdera talia laudibus orna.

AZ ERDÉLYI KÖLTŐ
BIZTATJA MÉRTÉKEIT
[Énekét]

A teológusok szent köteteiket szorgosan forgassák;
a filozófusok alap-érvelésükbe illesszenek be új csomókat:
a jogászok hozzanak megfontolt végzéseket; vagy a már meghozottakat akár
töröljék el,

*Te, ó, én sípom, vesd meg az ilyesféle dolgokat; ontsd a Thalassust!*³⁸

A csillagjósok rejtelmes jogszabályaikat ismételtgessék, miközben a mennybolt
bizonytalan:

a csillagászok tanítsák az esőt, az állhatatos tiszta égboltot:

a gazdasz gyarapítsa nyáját, és simítsa meg irtóboronával a mezőket:

Te, ó, én sípom, vesd meg az ilyesféle dolgokat, ontsd a Thalassust!

Álljanak a balzsamok [keze ügyében] az orvosnak és a Podalyrius-féle³⁹ gyógy-
szerek, tömjénnel,

az evezőknek a hajó, Jupiter papjainak az áldozati állat legyen a gondjuk:

a hírnév legyen csak éltető; vívjon Hameln állandó háborút a patkányokkal!⁴⁰

Te, ó, én sípom, vesd meg az ilyesféle dolgokat, ontsd a Thalassust!

Dörgő ígéket a zengő ajkak ontsanak a nyájnak:

A révész, a Kalmár a tengereket és partokat hadd zaklassa hajókon:

A fenyegető fegyvereket – ahol Mars táborai – horzskővel köszörüljék:

Te, ó, én sípom, vesd meg az ilyesféle dolgokat, ontsd a Thalassust!

MIÉRT? Mivel a LEÁNY édes liliomokat szeretett FÉRJÉNEK

ad, házas kötelékükből fakadó jogokat, nyílt szívvel:

rózsás ajkát, hószerű nyakát, ragyogó szemmel:

Te, ó, én sípom, ezt a nászt ily dicséretekkel ékesítsd!

A VÓLEGÉNY megpendíti ujjongó, már zengő lantját,

Nem gyötri szorongó félelem, vagy Herkules kegyetlen fájdalma;

Mivel ESZTER, a kis édes, amikor PÉTERnek csókot ad ajakára:

Te, ó, én sípom, az ilyen nászt dicséreteiddel ékesítsd!

³⁸ A menyegzői dicséneket.

³⁹ Aesculapius orvos fia, maga is orvos.

⁴⁰ Utalás a Grimm fivérek által is feldolgozott 13. századi eredetű német legendára, a *Der Rattenfänger von Hameln*re, mely a szerző által járt vidékeken jól ismert lehetett, de képzőművészeti alkotások révén is megismerkedhetett vele.

Cruz. Alphabeticæ - Acrostichæ.

Prædia pignore pro-Stypa pace *Pares* pepigerE
Excipit *Effiberam* & ec-Phora eburnæ epimèniac; erotoS
Totathemisthalmûq; t-Orumque toralque tenebiT
Ranè ratus re-SPO N SVS restipulabitur; ah! vaH!
Vita VIRI viridi- Svigeat valcatque virorèE
Sic simili SOCIAM st-A terâ. saturet SalvatoR

Parallelia in Simplo.

Sponsus ama, liba, offero, subige, eloquẽ, audi,
Sponsam, sacra, preces, cor rude, Verba Deum,
Sponsa Marcem, Dominum, pietatem, aulam, officiumque
Dilige, crede, colas, dirige, gnava obeas.

Parallelia in duplo.

Pastor, Præcos Minister, alas, referato, ministra:
Cæcum, oracula, Deo, lacte spci, ore, animo;
De cætu alto, oraclo adito, Domino famularo
Et decus, & lucrum, & præmia larga refer.
Uxor, Hera, & Mulier, que Mari, Dominumque Vitumque:
Adjace, honora, audi, fœdere, cultu, humilis;
Mas junctus, Dominus cultus, sic Vir veneratus
Eiusmodi, decus, ac gloriam, abunde dabit.

Cronosticha votiva.

SVaVla ConVgIbVs bene-DICItc NjMlna gratis, 1732.

V)

VIVere LaMeChIDæ LVstra VenVsta qVcant, 1732.

Cronosticha CABALISTICO Votiva.

Vivite *Consortes Thalami* neo-fœdera vera 1732.
Mnestoriam placidam *Consortes* ducite vitam, 1732.
Vivite fœlicem o *Consortes!* Nestoream ad aram. 1732.
PROBATIO CABALISTICA p̄r DEMONSTRATIONEM: M.
Clavis seu Significatio Cabalistica.

a | b | c | d | e | f | g | h | i | k | l | m | n | o | p | q | r | s | t | v | x | y | z.
1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 20 | 30 | 40 | 50 | 60 | 70 | 80 | 90 | 100 | 200 | 300 | 400 | 500.

E. In Cabalistico late hæc Sum - 1732. ma. Q. E. D. &c. &c.

Cancrini p̄r anastropben Vocum.

Conjugium Neo-sit faustum per fœdera pacta,
Vincula sic *Sanctos* jam sacra consolident.
Conjugibus Nova sit ter-fœlix Copula, sævis
Lædere quam nequeat fors mala turbinibus.
Connubio sua sic conjungant fœdera *Vestro*
Numina, ne *Parex Vos* nece dissolent.
Consociam bene post vitam Vos claudite soles,
Scandite conjugium sic loca *latitia*.

DESIGNS ILLUSTRATI
R. A. 1732

20

<i>Betűrendes – KezdBetűs kereszt</i>		
P	S	E
E	P	S
T	O	T
R	S P O N S U S	H
V	S	E
S	A	R

[Az azonos kezdBetűs szavú sorok jelentése:]

P: A birtokaikra nézve békességgel megállapodtak mindketten zálogba adva egy domborművet

E: Elfogadja *Esztert* és elefántcsontszinű domborodásait Eros havi járadékokért

T: Themis egészen birtokolni fogja a hálószoját és a nászágyat és az ágyterítőt

R: A vőlegény viszont viszonzásul kiköti törvényesen a ritka dolgokat: ó! Jaj!

V: A Férfi élete zöldelljék és virágozzék erővel és egészséggel

S: Így hasonló mérleggel töltse meg Társnőjét is a Megváltó

*Párhuzamos dolgok egyszerűen*⁴¹

Vőlegény, szeresd, áldozz, ajánld föl, vesd alá, szónokolj, hallgasd

A Menyasszonyt, szent áldozatot, imákat, egyszerű szívedet, szavakat, Istent.

Menyasszony a Férfit, Uradnak, a kegyességet, az udvart, kötelességedet

Szeresd, higgyél, ápd, irányítsd, serényen teljesítsd.

*Párhuzamos dolgok duplán*⁴²

[Lelki]Pásztor, [Ige]Hirdető, Szolga, a [sereg]szárnyakat, [jól] feltátott, szolgáljad:

A gyülekezetet, a jósigéket, Istennek, a remény tejével, száddal, lelkekből;

A magasságos gyülekezetből, a jövődölés beteljesültével, mivel Istent szolgáltad,

Dicsőséget is és hasznot, valamint bő jutalmat végy.

Feleség, Úrnő és Asszony, aki a Hímnek, Uradnak és Férfjednek

Feküdj mellé, becsüld meg, hallgasd, szövetségben, törődésben, alázatosan.

Mert a hozzád kapcsolt Hím, a megbecsült Úr és ugyanúgy tisztelt Férfj

Józan gondolkodást, ékességet és dicsőséget bőségesen fog adni.

Fogadalmi kronosztichonok

Évszám: 1732

⁴¹ Ajánlott olvasási eljárás: az első sor első szavához (Vőlegény) kapcsolódó felszólítások a második sorban kezdődő tárgyakkal kapcsolandók össze. Pl. Vőlegény, szeresd a Menyasszonyt, áldozz szent áldozatot, ajánlj föl imákat stb.

⁴² Ajánlott olvasási eljárás: a megszólított minőségű (Pásztor stb.) férj a megadott utasításokat az 1–2. sorban megjelölt közösségek érdekében, a kijelölt eszközökkel, illetve célok érdekében hajtsa végre.

Édes istenségek, ingyen áldjátok meg a házaseleket,
 Hogy gyönyörűséges, Lámekéval⁴³ azonos számú emberöltöket élhes-
 senek.

KABALISZTIKUS-Fogadalmi kronosztichonok

Éljetek, *Nászágy-társak*, igaz új-szövetséget. 1732
 Mnésztóri nyugodalmas életet éljetek, *Házások*. 1732
 Éljetek, ó, *Házások!* Nesztóri életkorig. 1732

KABALISZTIKUS BIZONYÍTÁS BEMUTATÓVAL: M. [1000]

a	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	200	300	400	500

Kulcs avagy kabalisztikus jelentés
 E. A kabalisztikus [versben] ez az összeg lappang: 1732. Q[uod] E[rat]
 D[emonstrandum]. Stb. stb.

Fordított szó sorrendben is olvasható Rákversek

Az új házasság legyen boldog a megkötött szerződés révén,
 Ezek a szent bilincsek így már a *szenteket* szilárdítják meg.
 A *házaseleknek* az új kötelék legyen háromszorosan boldog, vad
 Viharaival ne tudja sérteni a balsors.
 A *Ti Házasságotokkal* így kötik meg a maguk szövetségét
 Az istenségek, nehogy a Párkák *Titeket* a halállal elválasszanak egymástól,
 A *társas együttlétben töltött élet után* jól végezzétek napjaitokat.
 És összeköttetvén *lépjetek fel a Vigasság helyére.*

⁴³ Lámek, Noé atyja, 777 éves volt (1 Móz, 5)

Cabus Quadrivarius.

Addit opes **I**uvit, **O**ccidens **S**uavis **S**onotat hanc tibi sub **D**upla duo ^{quatuor} aquilone re**S**PONte ferunt moniment
SEPTEMTRIO
 teti Dardau Qmasnopst Et Sponsam Quadra Ditet
 eti Dardau Qmasnopst Em Et Sponsam Quadra Dite
 ti Dardau Qmasnopst Emum Et Sponsam Quadra Dit
 i Dardau Qmasnopst Emusum Et Sponsam Quadra Di
 Dardau Qmasnopst Emusum Et Sponsam Quadra D
 ardaü Qmasnopst Emusnonsum Et Sponsam Quadra
 rdaü Qmasnopst Emusnopsum Et Sponsam Quadra
 dau Qmasnopst Emusnopsum Et Sponsam Quad
 au Qmasnopst Emusnopst Sponsum Et Sponsam Qua
 u Qmasnopst Emusnopst Simi Sponsum Et Sponsam Qu
 masnopst Emusnopst Simami Sponsum Et Sponsam Q
 masnopst Emusnopst Simadami Sponsum Et Sponsam
 asnopst Emusnopst Simadami Sponsum Et Sponsa
 snopst Emusnopst Simadami Sponsum Et Spons
 nopst Emusnopst Simadami Sponsum Et Spon
 opst Emusnopst Simadami Sponsum Et Spon
 pst Emusnopst Simadami Sponsum Et Sp
 st Emusnopst Simadami Sponsum Et Spon
 t Emusnopst Simadami Sponsum Et Spon
 Emusnopst Simadami Sponsum Et
 t Emusnopst Simadami Sponsum Et
 St Emusnopst Simadami Sponsum Et S
 pst Emusnopst Simadami Sponsum Et Sp
 opst Emusnopst Simadami Sponsum Et Spon
 nopst Emusnopst Simadami Sponsum Et Spon
 snopst Emusnopst Simadami Sponsum Et Spon
 asnopst Emusnopst Simadami Sponsum Et Sponsa
 masnopst Emusnopst Simadami Sponsum Et Sponsam
 Qmasnopst Emusnopst Simami Sponsum Et Sponsam Q
 u Qmasnopst Emusnopst Simi Sponsum Et Sponsam Qu
 au Qmasnopst Emusnopst Si Sponsum Et Sponsam Qua
 dau Qmasnopst Emusnopst Sponsum Et Sponsam Quad
 rdaü Qmasnopst Emusnopsum Et Sponsam Quadra
 ardaü Qmasnopst Emusnopsum Et Sponsam Quadra
 Dardau Qmasnopst Emusnopsum Et Sponsam Quadra D
 i Dardau Qmasnopst Emusnopsum Et Sponsam Quadra Di
 ti Dardau Qmasnopst Emum Et Sponsam Quadra Dit
 eti Dardau Qmasnopst Em Et Sponsam Quadra Dite
 teti Dardau Qmasnopst Et Sponsam Quadra Ditet

Aurore aut ferrari - **S**PONdere A fert adamante
ORIENS

Meridies
 lucem mediam ipsa ^{revertit} dar melimel

Cancrinus per Anastrophen literarum, quo Sponsa se totam & sua
 fistit Sponso.

Sacra re Petro sto, tot. o! tot forte per arcas.

1909. 6v. 4. 82.

Négy részre osztott Kocka

1. A körbefutó vers fordítása:

1. ÉSZAK – [Dupla... monumentA]

A két sarok kettős északkeleti széllel mint eszközzel magától hozza az [írott] emléksorokat

2. KELET – [Aurorae... adamanteM]

A Hajnalnak kemény ércét hozza az A, ezt ÍGÉRTÉK

3. DÉL – [lucem... melimela]

Maga a Dél adja a középső fényt, a fényes almákat

4. NYUGAT – [Addit... sub D]

Kincseket ad hozzá a Nyugat, ezt neked D alatt jelzi
(És ezzel a D-vel a kör bezárul!)

2. A bal alsó saroktól kezdve fölfelé, majd jobbra, utána lefelé, végül balra:

ADAM

3. Kelet és Nyugat keresztsorának közepe összeolvasva:

SPONSUS [Vőlegény]

4. Észak és Dél keresztsorának közepe összeolvasva:

SPONSA [Menyasszony]

5. A bekeretezett téglalap közepén a pirossal kiemelt: I Ettől jobbra és balra: In Medio

Adami Sponsum – Et Sponsum Quadra

ÁDÁM KÖZEPÉN KVADRÁLD A VŐLEGÉNYT ÉS A MENYASSZONYT

6. A Cubus Quadripartitus alatt:

A betűk visszafelé fordításával *rákvers*, amellyel a Menyasszony saját magát és mindenét *kitárja* a *Vőlegénynek*:

Szent készüléttel állok Péter elé, anyyi, ó! történetesen anyyi íven át.

*

A műveket Szörényi László fordította. Köszönet illeti azokat, akiknek hathatós és fáradalmas segítsége nélkül soha nem jöhetett volna létre e tisztelgő közös főhajtás az ünnepelt Kilián István előtt: Balázs Mihály, Hoffmann Gizella, Kakucska Mária, Mihály Judit, Molnár B. Lehel, Papp Kinga és Tóth Zsombor.